

doc. dr. sc. Josip Pavliček, Visoka policijska škola
Andra Žic, bacc. crim., studentica Visoke policijske škole

PRAVILO KRUGA ŽIVOTA I SMRTI KAO TEMELJ POSTUPKA PROCJENE OPASNOSTI I UTVRĐIVANJA POSLJEDICA KOD NESTANAKA OSOBA

Sažetak:

Kriminalistička maksima „vrijeme koje prolazi je istina koja bježi“ najbolje se ogleda u razjašnjavanju okolnosti nestanaka osoba kada postoje indikatori da je nestala osoba žrtva ubojstva. O brzini i kvaliteti provedenih izvidnih i hitnih dokaznih radnji ovisi hoće li kriminalisti uopće kategorizirati pojedini nestanak osobe kao potencijalno opasan za nestalu osobu ili uzeti u obzir da je na njenu štetu počinjeno kazneno djelo. Među tim radnjama posebno se ističe prikupljanje obavijesti od osoba bliskih žrtvi koje su se pokazale ključnima za razjašnjavanje i dokazivanje ovakvih kaznenih djela. Njihov značaj potrebno je podignuti na razinu pravila pa u tom smislu možemo govoriti o Pravilu kruga života i smrti kao temelju postupka procjene opasnosti i utvrđivanja posljedica kod nestanaka osoba. Spomenuto pravilo označava prije svega neodgodivu obvezu identificiranja osoba bliskih nestaloj osobi te kvalitetnu obradu istih. S ciljem razmatranja postojeće kriminalističke prakse u prikupljanju obavijesti od osoba povodom nestanaka provedeno je istraživanje kojim je obuhvaćeno 18 spisa sastavljenih povodom kriminalističkog istraživanja ubojstava kada je prethodno prijavljen nestanak osobe. Rezultati istraživanja ukazuju na potrebu bržeg poduzimanja hitnih radnji, osobito onih koje su bitne za donošenje procjene potencijalne opasnosti kod nestanaka, potrebu donošenja standardnih operativnih procedura u takvim slučajevima te potrebu stručnog usavršavanja nadležnih policijskih službenika u pogledu provođenja hitnih kriminalističkih radnji.

Ključne riječi: Pravilo kruga života i smrti, ubojstva nestalih osoba, kriminalističko istraživanje, hitne kriminalističke radnje.

1. UVOD

Pojedinačni slučajevi nestanaka osoba u kojima su nastupile štetne posljedice za nestalu osobu poput narušavanja zdravlja, ozljeđivanja pa i smrti razlog su zašto policija treba s posebnom pažnjom pristupiti svakom slučaju nestanka i bez odgode poduzeti potrebne radnje kako bi se ustanovilo postoji li opasnost za nestalu osobu odnosno kako bi se ta opasnost mogla otkloniti. Također treba imati na umu mogućnost da je štetna posljedica za nestalu osobu već nastupila prije prijave nestanka pa je u tom smislu zadatak policije kriminalističkim istraživanjem utvrditi posljedice kao i počinitelje. Ono što policiji otežava procjenu opasnosti za svaku pojedinu nestalu osobu jest upravo velik broj prijavljenih nestanaka, a relativno malen broj onih u kojima na koncu dođe do nastupanja štetne posljedice (Bricknell, 2017).

Činjenica da netko prijavljuje nestanak poznate, najčešće bliske osobe u pravilu govori da kod prijavitelja postoji određena razina zabrinutosti i straha za nestalu osobu. Drugim riječima, ukazuje na postojanje određene razine opasnosti kod nestanaka. U tom smislu, u trenutku prijave, ukoliko druge okolnosti jasno ne ukazuju drugačije, treba pretpostaviti da postoji potencijalna opasnost za nestalu osobu. Radi čega je prijavitelj zabrinut, da li je ta situacija atipična za nestalu osobu, ima li ona zdravstvene probleme, je li žrtva zlostavljanja ili postoji vjerojatnost da je žrtva kaznenog djela, predstavlja li opasnost za sebe ili za druge – neka su od pitanja koja će pri prvom kontaktu s prijaviteljem biti potrebno postaviti, a pomažu u početnoj procjeni opasnosti (Fyre, Stevenson, Woolnough, 2015).

Ponekad će već iz sadržaja same prijave nestanka biti vidljivo da postoji stvarna opasnost za nestalu osobu, dok u određenom broju slučajeva neće odmah biti jasno prijeti li nestaloj osobi kakva opasnosti ili je možda već nastupila kakva štetna posljedica za nju. Pritom je potrebno, već na samom početku, uspostaviti povjerenje u odnosu s prijaviteljem te mu posebno naglasiti kako svako prikrivanje činjenica ili iznošenje nepotpunih i pogrešnih podataka otežavaju policiji rad, odnosno pronalazak osobe (Šuperina i Dujmović, I/2011).

Iako je prijava nestanka osobe formalno važna, ona neće biti dovoljna s kriminalističkog aspekta. Bez obzira ukazuje li prijavitelj u njoj na postojanje opasnosti ili ne, ili čak ublažava potencijalnu opasnost za nestalu osobu, policija treba poduzeti potrebne radnje i obaviti postupak procjene opasnosti. Još jedan od razloga zašto je ispravna procjena opasnosti važna jest njezin utjecaj na daljnje kriminalističko istraživanje. Oni slučajevi u kojima je procijenjena razina potencijalne opasnosti veća, privući će i veću razinu pažnje i interesa te time dobiti priliku za značajnijim resursima te kvalitetnijim radom i nadzorom (Smith i Greene, 2014).

Takva procjena se ne bi smjela temeljiti na subjektivnom doživljaju prijave i prijavitelja, već na rezultatima konkretnih kriminalističkih radnji. U tom smislu već i prijavitelja nestanka treba smatrati kao važan personalni izvor informacija s kojim je osim formalnog zaprimanja prijave

nestanka osobe potrebno obaviti detaljan kriminalistički intervju. Radi veće pouzdanosti procjene nužno je prikupiti informacije i od drugih personalnih izvora povezanih s nestalom osobom. Među prioritetne personalne izvore možemo ubrojiti osobe bliske nestaloj osobi kao što su članovi obitelji, supružnici, intimni partneri, prijatelji, osobe s kojima je nestala osoba imala posljednje kontakte, bliski poslovni suradnici i kolege. Pod pojmom bliskih osoba mogli bismo ubrojiti osobe koje su stvarno ili s obzirom na očekivanu socijalnu ulogu emocionalno, prostorno ili vremenski povezane.

Tako dobivene informacije pružit će cjelovitiju sliku o nestaloj osobi, njezinim navikama, životnom stilu i okolnostima povezanim s nestankom. O tim informacijama može ovisiti kada će, i hoće li uopće, nestala osoba biti pronađena, kakve će biti posljedice za nju, ali i hoće li biti otkrivene posljedice koje su već nastupile. Bliske osobe zbog njihovog značaja za kriminalističko istraživanje nestanaka, ali i činjenice da su one potencijalno prouzročile štetu za nestalu osobu možemo nazvati krugom života i smrti nestale osobe. Zbog takvog značaja ove kategorije personalnih izvora informacija ona će biti predmetom pomnijeg razmatranja u nastavku rada. Pri tome naravno ne treba zanemariti i ostale radnje koje čine sustav procjene opasnosti i utvrđivanja posljedica za nestale osobe. Ovisno o obilježjima svakog pojedinog nestanka osobe svakako će trebati poduzeti između ostalog i neposredno traganje za nestalom osobom, provjere u zdravstvenim ustanovama, obradu mjesta zadnjeg viđenja, analizu telefonske i druge komunikacije, pregled mjesta prebivališta/boravišta, obradu terena na relevantnim lokacijama te druge potrebne radnje. Generalno gledajući, mjere traganja možemo podijeliti na one kojima je cilj pronalazak žive, nestale osobe i one koje se poduzimaju kako bi se pronašlo tijelo mrtve osobe (Marković i Pavliček, 2011). Upravo radi ispravnog odabira mjera traganja, ali i drugih policijskih radnji, potrebno je odmah nakon prikupljanja prvih informacija postaviti različite verzije događaja te utvrditi pravi razlog nestanka, što će značajno utjecati na odabir daljnjih kriminalističkih radnji (Šuperina i Mihalinić, 2012).

Razlozi nestanka osoba su razni. Dostupni podaci kao neke od najčešćih razloga nestanaka osoba navode bijeg iz različitih oblika ustanova, odlazak osobe s ciljem počinjenja samoubojstva, odlazak zbog psihičkih oboljenja, različite nesretne slučajeve, bijeg iz obiteljskoj okružja, ali i nestanak kao posljedicu nekog kaznenog djela (www.nestali.hr). Važnost ispravnog otkrivanja razloga nestanka osobe jest, kako Šuperina i Dujmović (II/2011) navode, u tome jer ono značajno utječe na odabir policijskih radnji u svrhu pronalaska osobe. Među spomenutim posljedicama za nestalu osobu svakako značajnu pažnju privlače upravo slučajevi kada su nestale osobe bile ujedno žrtve ubojstva. U pojedinim takvim slučajevima policijskog postupanja povodom nestanaka osoba, kako u javnosti, tako i u profesionalnim krugovima otvaraju se pitanja poštivanja kriminalističkog načela hitnosti u provođenju radnji prvog zahvata, izostanku pojedinih radnji, nedovoljnoj kvaliteti poduzimanja pojedinih radnji, a osobito u pogledu personalnih izvora informacija. Osim toga, ubojstva nestalih osoba za policiju su posebno izazovna jer će ponekad, radi mogućeg izostanka

tijela žrtve, svjedoka, materijalnih dokaza, pa i samog mjesta događaja, biti teško zaključiti u kojem času kriminalističko istraživanje nestanka treba prerasti u istraživanje ubojstva (LePard, Demers, Langan, Rossmo, 2015). Svejedno, treba naglasiti kako unatoč različitim scenarijima koji su od interesa za policiju, kao što su ubojstvo ili samoubojstvo nestale osobe, udio slučajeva sa štetnim posljedicama relativno je mali unutar ukupne brojke nestanaka (Newiss, 2006).

Upravo znanstveno utemeljenim istraživanjem slučajeva u kojima je nestala osoba ujedno i žrtva ubojstva možemo uvidjeti značaj, kako personalnih izvora informacija, tako i čitavog postupka procjene opasnosti i utvrđivanja posljedica za nestalu osobu.

2. METODOLOŠKE NAPOMENE

Kao temeljni cilj ovog istraživanja postavljeno je stjecanje konkretnog, specifičnog uvida u postojeću kriminalističku praksu postupanja povodom nestanaka osoba. Unutar toga razmatrane su vrste i broj hitnih i prvih kriminalističkih radnji povodom nestanka osobe, kakvi su vremenski okviri za poduzimanje pojedinih radnji i kakva je uloga personalnih izvora u kriminalističkom istraživanju nestanaka. Posebni naglasak stavljen je na kvalitetu prikupljenih obavijesti iz personalnih izvora.

U tu svrhu analizirano je 18 slučajno odabranih policijskih spisa (uzorak) sastavljenih povodom kriminalističkih istraživanja nestanaka osoba koje su ujedno bile žrtve ubojstva u razdoblju od 1994. do 2020. godine na području čitave Republike Hrvatske. Sve nestale osobe bile su državljani Republike Hrvatske, dok je samo jedna osoba bila strana državljanka. Nestale osobe su u najvećoj mjeri bile ženskog spola (11 žena i 7 muškaraca), od kojih su samo tri bile maloljetne osobe (ženskog spola), dok su ostale nestale osobe bile punoljetne u trenutku nestanka. Relativno mali udio maloljetnih osoba u promatranom uzorku potvrđuje rezultate i istraživanja provedenog u Velikoj Britaniji na slučajevima ubojstava nestalih osoba.

Spomenuto istraživanje dokazuje kako, kada su u pitanju nestanci, postoje određene druge kategorije osoba koje su se pokazale kao češće žrtve ubojstava, unatoč raširenom mišljenju kako su maloljetnici skupina koja je „najrizičnija“ (Newiss, 2004).

U pripreмноj fazi istraživanja postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

Kakva je uloga personalnih izvora informacija u kriminalističkom istraživanju nestanaka kada su nestale osobe ubijene?

Jesu li poduzete sve potrebne kriminalističke radnje povodom nestanka osobe?

Jesu li radnje poduzete pravovremeno i dovoljno kvalitetno?

Jesu li prikupljane obavijesti od svih bliskih osoba povezanih s nestalom osobom?

Je li počinitelj ubojstva nestale osobe blisko povezan s nestalom osobom?

Tijekom istraživanja korištena je metoda kriminalističke analize spisa predmeta koja podrazumijeva raščlambu sustava kriminalističkog istraživanja na pojedinačne kriminalističke

radnje, ali i kvalitativnu multidisciplinarnu raščlambu pojedine radnje s različitih aspekata (kriminalističko-taktičkih, pravnih, metodoloških, kriminalističko-tehničkih, strukturalnih, vremenskih, kontekstualnih). Rezultati analize su metodom sinteze sublimirani u odgovarajuće preporuke i zaključke. Statistička metoda korištena je za kvantitativno sagledavanje pojedinih kriminalističkih radnji u odabranom uzorku.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I DISKUSIJA

3.2. Prijava nestanka osobe

3.2.1. Opće karakteristike prijavitelja i prijave

Sasvim općenito možemo reći da su prijavitelji u najvećoj mjeri bili suradljivi. U ponekim slučajevima je uočena suzdržanost članova obitelji u pogledu iznošenja „sramotnih“ informacija koje bi imale implikacije na čitavu obitelj. Nedostatak suradnje bio je vidljiv samo u jednom slučaju i to kada je prijavitelj ujedno bio i počinitelj ubojstva na štetu nestale osobe. U tom slučaju je i davanjem lažnih izjava nastojao policijske službenike navesti na pogrešne zaključke. Ipak, za pobližu karakterizaciju prijavitelja trebale bi detaljnije informacije o samim kriminalističkim intervjuima jer se iz, ponekad vrlo sažetih službenih zabilješki ne može zaključiti priroda njihove suradljivosti. Razlog za oskudne informacije, pa i kod vrlo zainteresiranih prijavitelja može biti i u nedostatnim vještinama vođenja intervjua. U većem dijelu analiziranih slučajeva javljala se potreba za dodatnim prikupljanjem informacija od prijavitelja. U tom smislu je s prijaviteljima u 66,6% slučajeva ostvaren naknadni kontakt s time da je u 55,6% slučajeva bilo više takvih kontakata. S 33,3% prijavitelja policijski službenici nisu imali potrebu dodatno komunicirati ili o tome nisu sastavljali odgovarajuće službene zabilješke. Kao jedan od mogućih razloga koji nameću potrebu za dodatnim kontaktom s prijaviteljem javljaju se i određena obilježja Zapisnika o prijavi nestanka osobe. Naime, zaprimanje prijave putem zapisnika često može postati rutinsko, ne uzimajući u obzir individualne čimbenike svakog pojedinog slučaja (Butorac, Šuperina, Mikšaj Todorović, 2013). Stoga, ako se tijekom prijave nestanka policijski službenik vodi isključivo onime što zapisnik iziskuje, velika je vjerojatnost da će biti potreban dodatni kontakt.

Još jednu kategoriju prijavitelja možemo posebno istaknuti. Radi se o članovima obitelji nestale osobe koji su nakon prijave nestanka iskazivali poseban interes za pronalazak nestalih te kroz samostalno poduzimanje radnji bili značajnije uključeni u čitav postupak. U pojedinim slučajevima taj interes je prerastao i u pritiske prijavitelja na policiju posredstvom medija, ali i kroz intenzivne neposredne kontakte. U tom smislu treba imati na umu formiranje ispravne strategije komunikacije s članovima obitelji nestale osobe, osobito u slučajevima kada postoje indiciji da

je nestala osoba žrtva teškog kaznenog djela. Iz tog razloga uključenost obitelji nestale osobe u cjelokupno kriminalističko istraživanje treba biti stalna i dosljedna, utemeljena na međusobnom povjerenju (Sarkin, 2018), ali na način da ne ugrožava kriminalističko istraživanje i rad policije. Osim izravne komunikacije s obitelji nestale osobe, treba imati na umu i druge, manje izravne načine kojima policija komunicira prema obitelji te koji značajno utječu na razinu povjerenja od strane obitelji nestale osobe. Kao primjer za to navodi se ponovljeno kontaktiranje članova obitelji te njihovo ponavljanje već izrečenih informacija, što oni mogu doživjeti kao nedavanje dovoljne razine pažnje informacijama koje su iznijeli ili neadekvatno dokumentiranje i postupanje prema njima (Woolnough, Stevenson, Parr, 2015).

U najvećem broju analiziranih slučajeva nestanak je prijavljen od strane člana obitelji ili supružnika (77,8%), dok su gotovo sve ostale nestanke prijavili prijatelji i poslovni suradnici (16,7%). U jednom slučaju (5,6%) za nestanak se saznalo od građanina kojem se počinitelj ubojstva nestale osobe povjerio pa je on istovremeno prijavio i nestanak i dao saznanja bitna za kriminalističko istraživanje ubojstva. Iako takvi slučajevi nisu bili predmet ovog istraživanja, treba napomenuti i mogućnost prijave nestanka koji je rezultat nesporazuma, u slučajevima kada prijavitelj nije bio informiran i upoznat s namjerama osobe čiji nestanak prijavljuje (Bečić, Alujević, Matković, 2011).

Analizirajući detaljnije članove obitelji kao prijavitelje, uočeno je kako se u ulozi formalnog prijavitelja najčešće nalaze roditelji nestale osobe, dok je u manjem broju slučajeva riječ o drugim članovima obitelji. U dvije trećine ili ukupno 12 slučajeva prijavitelj nestanka jest muškarac, dok je u preostalim 6 slučajeva nestanak osobe prijavila osoba ženskog spola.

Nestanci su u 72,2% analiziranih slučajeva prijavljeni neposrednim dolaskom prijavitelja u prostorije policije, dok je u 22,2% slučajeva prvi kontakt ostvaren putem telefonske veze dojavom o nestanku. U jednom slučaju (5,6%) su policijski službenici ti koji su, provjeravajući pronalazak napuštenog vozila uz rijeku Savu, došli na adresu prebivališta vlasnika vozila kojom prilikom je suprug prijavio nestanak svoje supruge.

3.2.2. Početna procjena opasnosti tijekom zaprimanja prijave

Analizom samog sadržaja prijave o nestanku može se zaključiti kako u 50% promatranih slučajeva nije bilo indikatora koji bi ukazivali na potencijalnu opasnost za nestalu osobu. U gotovo svim preostalim slučajevima potencijalna opasnost se mogla naslutiti zbog, manje ili više izraženih indikatora opasnosti. Među njima možemo izdvojiti genezu nasilja i disfunkcionalne odnose u obitelji, traseološku situaciju koja ukazuje na tragove borbe/ozljeđivanja, promiskuitetnost nestale osobe, alkoholizam te različite obrasce ponašanja i obilježja nestale osobe, kao što su navika autostopiranja, sklonost agresiji i nasilju, psihički problemi nestale osobe i slično. Ponekad i sami vremenski protek između nestanka osobe i prijave nestanka, u kombinaciji s ostalim okolnostima,

može upućivati na štetne posljedice za nestalu osobu. Ukoliko je protek vremena veći javlja se i pitanje postojanja potencijalne opasnosti za nestalu osobu. Naime, ukoliko opasnost definiramo kao vjerojatnost nastupanja štetne posljedice to stanje u pravilu ne traje dulje vrijeme, primjerice više mjeseci ili godina nego vrlo brzo nastupa neka posljedica (život na nekoj drugoj lokaciji, otmica, trgovanje ljudima, smrt nestale osobe), bez obzira imaju li prijavitelj, policija i druge bliske osobe o tome spoznaju. Stoga možemo reći da onog trenutka kada nastupi posljedica prestaje opasnost za nestalu osobu. Ipak, u određenim slučajevima nastupanje posljedice, primjerice otmica nestale osobe, ne isključuje mogućnost nastupanja još teže posljedice kao što je usmrćenje nestale odnosno otete osobe.

U jednom od analiziranih nestanaka već je u trenutku prijave bilo vrlo izgledno da je nestala osoba ubijena. U tom slučaju prijavitelj je odmah naveo i podatke o osumnjičenicima za počinjenje ubojstva. U svim ostalim analiziranim slučajevima prijavitelji nisu navodili bilo kakve podatke o osobama koje bi bile povezane s nestankom.

Treba također naglasiti da analizom policijskih spisa nije uočena primjena nekih od protokola za procjenu rizičnosti nestanka već su se kriminalisti oslanjali na raspoložive informacije i svoje profesionalno iskustvo. Upravo na takav pristup utemeljen na subjektivnoj procjeni i stručnim znanjima ukazano je u Uputi za procjenu rizika u značajnim istragama koju daje College of Policing, gdje se navodi kako se kriminalističko istraživanje ne smije provoditi „mehanički“, već treba biti rezultat iskustva i subjektivne procjene policijskih službenika (2016). No, istraživanje provedeno u Velikoj Britaniji, a usko povezano uz spomenute smjernice u pogledu procjene opasnosti, sugerira kako takva procjena nije najtočnija. Rezultati istraživanja na 92 681 nestanaka pokazuju da su, primjenjujući spomenuti pristup i protokol, u 89% slučajevi pogrešno procijenjeni kao „visoko rizični“, dok u stvarnosti to nisu bili. S druge strane, 59% slučajeva koji su se na koncu ispostavili kao „visoko rizični“, odnosno opasni, nisu bili prepoznati kao takvi (Doyle i Barnes, 2020). Drugo istraživanje, provedeno također u Velikoj Britaniji, za cilj je imalo utvrditi stavove i iskustva policijskih službenika prema procesu utvrđivanja rizičnosti nestanaka (Smith i Green, 2015). Rezultati istraživanja pokazali su kako velik broj ispitanika nije upoznat s protokolima i smjernica u pogledu procjene opasnosti te isti smatraju kako nikakvi koraci nisu poduzeti da bi se njihove kompetencije i znanja u ovom području razvijala. Unatoč tome, većina policijskih službenika samouvjereni su u vlastitu sposobnost prepoznavanja rizičnih čimbenika i opasnosti pojedinog nestanka.

4. ZAPISNIK O ZAPRIMANJU PRIJAVE O NESTANKU OSOBE I PRIJAVITELJ KAO PERSONALNI IZVOR INFORMACIJA

Prije podnošenja prijave o nestanku osobe prijavitelji često poduzmu više ili manje radnjikoje su usmjerene na pronalazak nestale osobe kao što su provjere u zdravstvenim ustanovama, provjere kod prijatelja, pokušaj uspostave kontakta s nestalom osobom, provjera na lokacijama na kojima bi se osoba mogla nalaziti i slično. Tijekom zaprimanja prijave policijski službenici bi trebali provjeriti s prijaviteljem je li poduzeo inicijalne provjere gdje bi se osoba mogla nalaziti i s kojim ishodom.

Promatramo li sastavljanje Zapisnika o zaprimanju prijave o nestanku osobe, vidimo da je on formalno sastavljen u 55,6% istraživanih nestanaka. U preostalim slučajevima su sastavljena izvješća ili službene zabilješke o dojavi kao dokumenti na temelju kojih su poduzimane daljnje kriminalističke radnje. To ukazuje da je potrebno s jednakom pažnjom pristupati i drugim formalnim oblicima saznanja o nestanku, a ne samo kada je sastavljen zapisnik.

Kvalitativnom analizom same prijave utvrđeno je kako u većini slučajeva (72,2%) ona nije sadržavala nikakve relevantne informacije na kojima bi se temeljilo daljnje postupanje. Uzevši u obzir činjenicu da je prijavitelj u većini slučajeva osoba bliska nestaloj osobi te kako je isti u mnogim slučajeva u kasnijim fazama kriminalističkog istraživanja iznio korisna saznanja i informacije, treba ukazati na potrebu iscrpnijeg prikupljanja informacija od prijavitelja. Osim što na takav način mogu biti prikupljene informacije od primarnog značaja, dakle one koje bi vodile pronalasku nestale osobe, tom prilikom je moguće prikupiti i informacije od sekundarnog značaja koje imaju cilj identificirati personalne izvore bliske nestaloj osobi. U slučajevima kada se radi o telefonskoj dojavi ili nekom drugom obliku saznanja o nestanku potrebno je od prijavitelja odmah prikupiti primarno relevantne informacije, osobito one koje bi mogle pomoći otklanjanju opasnosti ili pronalasku nestale osobe. Potom treba svakako od prijavitelja prikupiti i druge potrebne informacije o nestanku uključujući i popunjavanje i potpisivanje zapisnika o prijavi nestanka osobe.

Niti u jednom slučaju u trenutku prijave nestanka nije bilo saznanja o zdravstvenih problemima nestale osobe, dok su mentalni problemi bili prisutni i poznati kod 2 osobe.

5. KRIMINALISTIČKE RADNJE PRVOG ZAHVATA I HITNE KRIMINALISTIČKE RADNJE

Na samom početku, kao doprinos pojmovnom pojašnjenju kriminalističkih radnji prvog zahvata i hitnih kriminalističkih radnji treba reći da je ključ u njihovom razlikovanju u prioritetnosti poduzimanja tzv. hitnih kriminalističkih radnji kod kojih postoji opasnosti od odgode odnosno oštećenja ili uništenja potencijalnih materijalnih tragova kao i gubitka personalnih izvora

informacija. Značaj radnji prvog zahvata i hitnih radnji najbolje prikazuje rezultat istraživanja iz kojeg jasno proizlazi da je u 88,8% analiziranih slučajeva identificirana potencijalna opasnost za nestalu osobu tek provođenjem ovih radnji. U svega dva slučaja je već prilikom same dojave bilo izgledno postojanje konkretne posljedice za nestalu osobu. Ipak u praksi se upravo u tom segmentu javljaju najveći izazovi. Često dolazi do oklijevanja, nedovoljnog intenziteta u provođenju radnji, a niti kvaliteta pojedinih radnji nije na potrebnoj razini. Brojni slučajevi prijavljenih nestanaka u kojima se nestale osobe vrlo brzo same vrate ili budu pronađene doprinose ovakvoj situaciji. Ukoliko su u konkretnom slučaju prisutne još okolnosti poput ranijih iznenadnih odlazaka, neuredan stil života nestale osobe, nesigurnost prijavitelja i slično rezultati mogu biti još lošiji.

Analizom spisa, ovisno o okolnostima nestanka, ustanovljeno je da su nadležni policijski službenici u pojedinačnim slučajevima poduzimali sljedeće izvidne i dokazne radnje: provjere na adresi stanovanja nestale osobe, obrada video zone, provjere uspostave poziva i lociranje mobilnog komunikacijskog uređaja, očevid, pretrage terena. Ono što treba posebno naglasiti je činjenica da navedene radnje nisu poduzimane u svim slučajevima nestanaka, kao oblik standardnog postupka, već pojedinačno sukladno procjeni nadležnih službenika.

Upravo će navedene radnje imati važnu ulogu u postupku preliminarne kriminalističko taktičke diferencijalne dijagnoze svakog pojedinog slučaja. Na njima će se, uz personalne izvore, temeljiti procjena opasnosti ili vjerojatnost nastupanja posljedica za nestalu osobu. Drugim riječima, tragovi krvi u vozilu parkiranom uz obalu rijeke, pronađeni osobni identifikacijski dokumenti nestale osobe na adresi stanovanja, tragovi borbe, oštećeni dijelovi odjeće i obuće, podaci o učestaloj komunikaciji s određenim osobama prije nestanka, fotografije, zapisi u osobnim dnevnicima i slično mogu jasno ukazivati da je nestala osoba potencijalna žrtva ubojstva. Rezultati spomenutih radnji također imaju značajnu ulogu i u potvrdi odnosno opovrgavanju informacija dobivenih od bliskih osoba, ali i ostalih personalnih izvora.

Osim nominalnog provođenja pojedinih radnji značajan prostor za poboljšanje postupanja u slučajevima nestanaka osoba uočava se u organizacijskim aspektima kriminalističkog istraživanja. Potrebno bi bilo odrediti jasno zaduženje i vremenske rokove za provođenje pojedinačnih radnji odnosno odmah po zaprimanju prijave o nestanku odrediti kriminaliste koji će obaviti radnje prvog zahvata te im odrediti rok u kojem će te radnje provesti kako bi se mogla donijeti procjena opasnosti ili mogućnosti nastupanja štetnih posljedica za nestalu osobu. Tome treba pridodati potrebu dokumentiranja procesa donošenja odluka, kao i formiranje timova/radnih skupina koje će provoditi kriminalističko istraživanje u slučajevima nestanaka kada postoje jasni indikatori opasnosti. U analiziranim slučajevima vrlo se rijetko nalazi dokumentacija o formiranju radnih skupina ili operativnih stožera koji bi bili zaduženi za traganje odnosno kriminalističko istraživanje nestanka i s njim povezanog ubojstva. Tek u tri analizirana slučaja su formirani opsežniji timovi kriminalista. Ipak, treba reći da je i u dijelu ostalih analiziranih slučajeva bio angažiran veći broj

kriminalista, iako nisu o tome donošene posebne odluke već je korištena postojeća organizacijska struktura kriminalističke policije za krvne delikte. Kao još jedan od razloga zašto je važna pravilna dokumentacija policijskog postupanja navodi se upravo mogućnost prelaska s razine kriminalističkog istraživanja nestanka na razinu istraživanja ubojstva (Newiss, 1999). U takvim slučajevima bit će potrebno imati kvalitetan uvid u sve dotadpoduzete radnje, njihov redosljed i sve druge važne stavke za daljnje kriminalističko istraživanje.

Međutim, dominantnima u kontekstu kriminalističkih radnji prvog zahvata pokazalo se provođenje kriminalističkih intervjua s različitim kategorijama osoba. Zbog takve pozicije u kriminalističkom istraživanju nestanaka ovom je segmentu radnji posvećena posebna pozornost.

6. PERSONALNI IZVORI INFORMACIJA

Kao što je i prethodno naznačeno, kao ključni izvor informacija u postupanju povodom nestanka osoba pokazali su se personalni izvori informacija. U svim analiziranim slučajevima policijski službenici su u okviru radnji prvog zahvata obavljali kriminalističke intervjue. U 44,4% slučajeva su s prikupljanjem obavijesti krenuli odmah ili unutar 12 sati od zaprimanja prijave o nestanku. U 16,7% slučajeva se s prikupljanjem obavijesti započelo unutar 24 sata, dok se u 22,4% slučajeva s prikupljanjem obavijesti krenulo unutar tjedan dana. U čak tri slučaja je protek vremena bio značajniji od 10 pa do 30 dana. Radilo se o slučajevima kada je u postupanje bilo uključeno više policijskih uprava što je uzrokovalo kašnjenje u komunikaciji i realizaciji pojedinih radnji. U jednom slučaju je zakašnjelom reagiranju doprinio i višegodišnji protek vremena od nestanka/ubojstva osobe do prijave nestanka. Takvu praksu bi trebalo mijenjati i s prikupljanjem informacija započeti odmah i bez odgode. Drugi aspekt koji bi trebalo naglasiti je kvaliteta obavljenih kriminalističkih intervjua odnosno kvaliteta službenih zabilješki kao produkata kriminalističkog intervjua koji su u stvari i jedno od bitnih mjerila kvalitete samog intervjua. Službene zabilješke su u značajnoj mjeri vrlo sažete, u njima nedostaju relevantne informacije potrebne za pronalazak nestale osobe, ali i procjenu opasnosti, poneke su pisane tendenciozno „navijački“ za hipotezu koja se intervjueru činila prikladnom, poneke sadrže periferne i irelevantne informacije, a poneke su pisane zbirno za više osoba. Osobito bi trebalo voditi računa o tome kada se prikupljaju informacije od bliskih osoba nestalih. Sve to upućuje na potrebu dodatne edukacije policijskih službenika u pogledu metodologije vođenja kriminalističkog intervjua. Naravno, u dijelu kriminalističkih istraživanja nalaze se službene zabilješke koje bi mogle poslužiti kao ogledni primjerci kako treba prikupljati informacije od osoba.

Analiziramo li pomnije obuhvaćene personalne izvore u okviru radnji prvog zahvata nalazimo da se uglavnom radilo o članovima najuže obitelji, bliskim prijateljima, intimnim

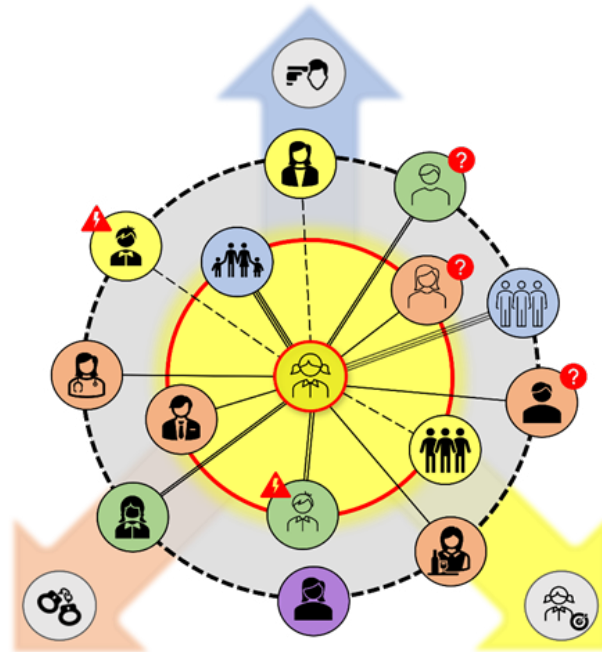
partnerima, bliskim školskim i poslovnim kolegama, susjedima, liječnicima, poznanicima te drugim osobama koje su imale izravnih ili neizravnih saznanja o nestaloj osobi. Ne začuđuje činjenica kako te osobe, bliske nestaloj osobi, daju relevantne i kvalitetne informacije, no važno je imati na umu i to da će članovi obitelji nestale osobe ponekad biti skloni davanju pozitivnih informacija, izbjegavajući iz različitih razloga negativne strane života nestale osobe (Marković i Pavliček, 2011). Iako su od navedenih kategorija osoba prikupljane obavijesti može se uočiti da je to učinjeno parcijalno, odnosno prikupljane su obavijesti od jednog ili dvoje članova uže obitelji, identificirani su samo neki bliski prijatelji, kolege ili druge relevantne osobe za pojedini nestanak. Promatrano s aspekta metodike istraživanja krvnih delikata takav pristup nije zadovoljavajući. Naime, da bismo dobili potpuni dojam o nestaloj osobi, njenom stilu života, potencijalnim rizičnim ponašanjima, socijalnim kontaktima, ali i potencijalnim motivima i osumnjičenicima kada je na njenu štetu počinjeno kazneno djelo važni su sam svi segmenti „slagalice“ zvane nestala osoba/žrtva. Kriminalistička iskustva govore nam da potpunu sliku o nekoj osobi možemo dobiti samo ako identificiramo sve osobe iz njenog bliskog kruga te od njih prikupimo detaljne informacije.

Važnost ove kategorije osoba kao personalnih izvora je tolika da bismo trebali nužnost njihove identifikacije i prikupljanja obavijesti od njih dignuti na razinu obvezujućeg pravila kojeg bi se trebali držati svi policijski službenici koji postupaju u slučajevima nestanka osoba. U tom smislu možemo govoriti o Pravilu kruga života i smrti koje bi obuhvaćalo neodgodivu obvezu identificiranja osoba iz bliskog socijalnog kruga nestale osobe. Koje će to osobe biti ovisi o svakoj nestaloj osobi, ali i okolnostima nestanka. U suštini u taj krug osoba spadaju članovi uže i šire obitelji, prijatelji, bliski školski i poslovni kolege i osobe s kojima je nestali imao posljednje kontakte, a ovisno o specifičnostima svakog pojedinog slučaja u tom krugu se mogu naći i druge osobe. Pri tome bi se trebalo rukovoditi načelom stvarne bliskosti nestale osobe s pojedinim osobama, a ne nužno i jedino formalnim socijalnim odnosom jer nas iskustva uče da i među najužim članovima obitelji kontakti mogu gotovo u potpunosti izostati, a s druge strane s pojedinim osobama iz „šireg“ socijalnog kruga takvi kontakti mogu biti vrlo intenzivni. Promatramo li pojam pravilo kao ono što se nameće ili prihvaća kao uzor prema kojemu se treba ravnati, postupak koji treba slijediti ili se prema njemu ponašati (Hrvatska enciklopedija, 2021) onda to u kontekstu kriminalističkog istraživanja nestanka odnosno kruga života i smrti podrazumijeva obvezu policijskih službenika da se u svim slučajevima kriminalističkih istraživanja nestanka bez odgode, maksimalno kvalitetno posvete personalnim izvorima informacija iz kruga života i smrti nestale osobe.

Kao što i sam naziv sugerira krug osoba obuhvaća osobe koje su zbog emocionalnog, prostornog ili vremenskog kriterija povezane s nestalom osobom, a koje mogu raspolagati relevantnim informacijama za pronalazak nestale osobe ili otklanjanje opasnosti odnosno kolokvijalno rečeno mogu raspolagati informacijama od životne važnosti za nestalu osobu. S druge strane te iste osobe mogu pomoći identifikaciji posljedica na njenu štetu pa i biti počinitelji tih

štetnih posljedica što obuhvaća drugi dio definicije kruga života i smrti. Potonje je bilo u posebnom fokusu ovog istraživanja.

Kako je i prethodno naznačeno, identifikaciju osoba iz kruga života i smrti treba započeti već tijekom kriminalističkog intervjua s prijaviteljem i to možemo ubrojiti među značajne tematske cjeline.

Slika 1. Grafički prikaz Pravila kruga života i smrti

Primjena Pravila kruga života i smrti treba dovesti policijske službenike do indikatora opasnosti ili indikatora koji ukazuju na moguće posljedice. Takvi indikatori mogu se pojaviti već u početnim kriminalističkim intervjuima, kada će zahtijevati prioritarno postupanje. To ne znači u potpunosti napuštanje prikupljanja obavijesti od ostalih osoba koje čine krug, ali mogu dovesti do promjena u prioritetima i dinamici kriminalističkog istraživanja.

Informacije dobivene od osoba iz kruga života i smrti vodit će policijske službenike u različitim smjerovima, prema materijalnim izvorima, ali i prema drugim personalnim izvorima informacija. Sve smjerove kriminalističkog istraživanja, odnosno verzije događaja potrebno je temeljito razmotriti i istražiti kako bi se dobio cjeloviti uvid u stvarni tijek događaja koji su doveli do nestanka (Butorac, Mikšaj-Todorović, Žebec, 2016).

U pogledu personalnih izvora informacija će imati osobitu ulogu jer će kriminalisti na osnovi njih dobiti podatke o ostalim osobama koje su na bilo koji način povezane s nestalom osobom ili imaju potencijalne spoznaje o nestanku čime se proširuje mogućnost pronalaženja osoba koja će kriminalistima dati ključne relevantne informacije.

Osim u slučajevima nestanka osoba ovo pravilo može se primijeniti i šire u kriminalističkim

istraživanjima krvnih delikata u obradi žrtve kao jedne od glavnih sastavnica kriminalističkog istraživanja.

Određivanjem kruga života i smrti ne iscrpljuju se svi personalni izvori koji će biti obuhvaćeni postupanjem ili kriminalističkim istraživanjem već on pomaže određivanju prioriteta u obradi personalnih izvora u skladu s maksimalnom vjerojatnošću za dobivanje relevantnih informacija. Naravno da postoje i personalni izvori informacija izvan kruga života i smrti i njima će se policijski službenici posvetiti nakon početne procjene opasnosti ili nastupanja štetnih posljedica. U većini slučajeva radit će se osobama koje bismo mogli kategorizirati kao poznanike nestale osobe, susjede, ali i druge osobe obuhvaćene kriminalističko taktičkom radnjom obradom terena. Može se raditi o širem krugu radnih kolega i poslovnih suradnika, zaposlenika i posjetitelja ugostiteljskih objekata te drugih osobe s kojima je nestali održavao povremene socijalne kontakte.

Važnost personalnih izvora najbolje se očituje kroz rezultat istraživanja iz kojeg je vidljivo da su u 94,4% analiziranih slučajeva upravo personalni izvori dali informacije koje su bile relevantne za razjašnjavanje nestanka i ubojstva. U jednom slučaju su materijalni tragovi pronađeni očevitom na mjestu događaja imali presudnu ulogu u razjašnjavanju događaja. U gotovo polovici slučajeva u kojima su personalni izvori imali ključnu ulogu u razjašnjavanju radilo se više od 10 osoba koje su dale relevantne informacije. U preostalim slučajevima podjednak je broj onih u kojima je uočeno do 5 korisnih personalnih izvora kao i onih u kojima je bilo između 5 i 10 korisnih personalnih izvora.

Promotrimo li detaljnije spomenute personalne izvore s obzirom za njihov odnos s nestalom osobom, možemo uočiti da je broj slučajeva u kojima je supružnik/ljubavni ili intimni partner poslužio kao relevantan personalni izvor jednak onima u kojima su se u ulozi korisnih izvora informacija pronašli određeni članovi (uže) obitelji nestale osobe - roditelji, djeca ili braća i sestre nestale osobe. Nadalje, dvostruko je veći broj analiziranih nestanaka u kojima su relevantne informacije prikupljene od kategorije prijatelja i poznanika nestale osobe. U većini promatranih slučajeva, osim navedenih kategorija personalnih izvora, kao relevantan izvor informacija pokazale su se i određene druge osobe kao što su susjedi i liječnici nestale osobe, osobe blisko vezane uz počinitelja ubojstva na štetu nestale osobe, građani i svjedoci koji su raspolagali različitim informacijama od značaja za kriminalističko istraživanje, pa čak i vidovnjaci koji su od strane obitelji nestale osobe bili angažirani u vezi nestanka. Kada je riječ o vidovnjacima, naravno da se nije radilo o primjeni nikakvih nadnaravnih sposobnosti već su takve osobe samo vještom komunikacijom s bliskim osobama došli do spoznaja korisnih za pronalazak nestale osobe.

U pogledu pronalaska tijela nestale osobe, kao najkorisniji personalni izvor pokazao se upravo počinitelj ubojstva na štetu nestale osobe. Ključnu ulogu u pronalasku tijela nestale osobe počinitelj je imao u 27,8% slučajeva, dok je u 61,2% slučajeva pronalazak tijela uslijedio kao rezultat aktivnog rada i potrage od strane policije ili slučajnog pronalaska građana. Samo u dva

analizirana slučaja tijelo žrtve nikada nije pronađeno.

Osim onih personalnih izvora koji su raspolagali s relevantnim informacijama te uvelike doprinijeli razjašnjenju nestanka i ubojstva nestale osobe, u većini slučajeva uočeni su i periferni personalni izvori, čije informacije nisu bile od većeg značaja za kriminalističko istraživanje. U čak 50% analiziranih slučajeva broj perifernih i manje relevantnih personalnih izvora bio je veći od 10 po pojedinom kriminalističkom istraživanju. Između 5 i 10 osoba koje nisu značajnije doprinijele kriminalističkom istraživanju uočeno je u 22,2% slučajeva, a u samo jednom slučaju ili 5,6% takvih personalnih izvora bilo je manje od 5. U preostalih 22,2% istraživanjem obuhvaćenih slučajeva nisu uočene osobe koje bi se mogle okarakterizirati kao periferni i irelevantni personalni izvori.

6.1. Počinitelj kao personalni izvor informacija

Kad je riječ o ulozi personalnih izvora informacija u kriminalističkom istraživanju nestanaka svakako treba naglasiti značaj informacija koje su prikupljene od osumnjičenika – počinitelja. U 88,8% slučajeva s počiniteljem je u nekoj fazi kriminalističkog istraživanja vođen jedan ili više kriminalističkih intervjua, dok u preostalim slučajevima (11,2%) nije bilo kriminalističkog intervjua, već samo formalna radnja ispitivanja osumnjičenika. Treba također naglasiti da je u velikom dijelu slučajeva, čak u 83,3% njih, počinitelj tijekom kriminalističkog intervjua ili ispitivanja priznao počinjenje ubojstva na štetu nestale osobe. Tako dobivene spoznaje od počinitelja mogu biti od presudnog značaja za učinkovitost kriminalističkog istraživanja. Tome u prilog ide činjenica da je u ukupno 5 analiziranih ubojstava (27,8%) policija upravo na temelju informacija prikupljenih od počinitelja pronašla tijelo nestale osobe, odnosno žrtve ubojstva. U nešto više od polovine slučajeva (55,6%) tijelo je nađeno na drugi način, koji nije vezan uz počinitelja. U samo jednom slučaju (5,6%) počinitelj je aktivno opstruirao pronalazak tijela, no i ono je u konačnici pronađeno provođenjem kriminalističkih radnji. Na kraju, u dva analizirana slučaja (11,2%) tijelo žrtve nikada nije pronađeno, unatoč kooperativnosti počinitelja koja je uočena u jednom od tih ubojstava što nije bila zapreka za donošenje osuđujućih presuda protiv počinitelja.

Stupanjem na snagu Direktive o pravu na branitelja situacija se u pogledu mogućnosti prikupljanja informacija od osumnjičenika značajno promijenila. Naime, ovaj pravni akt nalaže obavezan pristup odvjetnika svim osumnjičenicima, čime onemogućava prikupljanje obavijesti od osumnjičenika tijekom izvida, već kao jedinu mogućnost ostavlja provođenje radnje ispitivanja. Uzmemo li u obzir činjenicu da je u određenim slučajevima počinitelj jedina osoba koja raspolaže s relevantnim informacijama o tome gdje se nestala/oteta osoba nalazi ili gdje se nalazi tijelo žrtve ubojstva kriminalisti će biti uskraćeni ponekad i za ključne informacije koje mogu dovesti do otklanjanja opasnosti za nestalu osobu ili otkrivanja i razjašnjavanja okolnosti nastupanja štetnih posljedica.

Promatramo li neke demografske karakteristike počinitelja ubojstva kod kojih se radilo o nestanku osobe rezultati istraživanja pokazuju kako je u većini slučajeva počinitelj ubojstva bio muškarac (77,8%). U samo jednom slučaju ženska osoba samostalno je bila u ulozi počinitelja, dok je u 3 promatrana slučaja (16,7%) uočeno supočiniteljstvo dvije osobe – muškarca i žene.

Vežano uz dob počinitelja možemo reći kako je u većini slučajeva raspon godina počinitelja bio između 20 i 30 godina. U jednom specifičnom slučaju koji se po dobi počinitelja posebno ističe, a u kojemu je uočeno supočiniteljstvo dvije osobe, obje su u trenutku počinjenja djela bile maloljetne. U svim ostalim analiziranim slučajevima počinitelj je bila punoljetna osoba.

Kada je riječ o odnosu između počinitelja ubojstva i žrtve, rezultati pokazuju sljedeće. Čak osam od osamnaest počinitelja (44,5%) sa žrtvom su bili u bračnom ili intimnom odnosu. Ukupno su tri slučaja (16,7%) u kojima je počinitelj neki drugi član obitelji žrtve, dok broj onih u kojima je on u prijateljskom ili poznaničkom odnosu sa žrtvom iznosi četiri (22,3%). U preostala tri slučaja (16,7%) nije postojao prethodni odnos niti poznanstvo između počinitelja i žrtve ubojstva.

7. UMJESTO ZAKLJUČKA

Činjenica da su personalni izvori informacija imali ključnu ulogu u većini slučajeva nestanaka osoba koje su bile žrtve ubojstva jasna je smjernica za buduća kriminalistička istraživanja sličnih slučajeva. Ove spoznaje moguće je primijeniti i šire, kao standard postupanja u slučajevima svih nestanaka osobito u početnim stadijima kada je izražen informacijski deficit, a potrebno je donositi odluke o poduzimanju kriminalističkih radnji. Isticanjem ove činjenice na razinu pravila i to doista kako je navedeno, kruga života i smrti, stvorili bi se temelji za objektivniju, na dokazima utemeljenu procjenu opasnosti za nestalu osobu ili pak otkrivanje štetnih posljedica koje su već nastupile za nestalu osobu.

Ipak, kako su i službene zabilješke u analiziranim slučajevima pokazale, za kvalitetno kriminalističko istraživanje nije dovoljno samo kontaktirati s relevantnim personalnim izvorima već ishod uvelike ovisi o kvaliteti svakog pojedinog kriminalističkog intervjua. O odgovarajućoj primjeni taktika kriminalističkog intervjuiranja ovisit će količina i kvaliteta prikupljenih informacija. Često se kvaliteta informacija ogleda i u njihovoj vjerodostojnosti odnosno istinitosti. Stoga su policijskim službenicima neophodna znanja i vještine o metodologiji detekcije laganja. Ona dolaze još više do izražaja zbog činjenice da su žrtva i počinitelj u najvećem broju slučajeva bili u nekom obliku bliskog odnosa pa se nerijetko može očekivati da će počinitelj biti obuhvaćen već u prvom krugu intervjuiranih osoba koje su povezane s nestalim. U tom smislu treba naglasiti potrebu stručnog usavršavanja policijskih službenika za primjenu što šire lepeze taktika kriminalističkog intervjuiranja i metodologije detekcije laganja.

LITERATURA

1. Bečić, K., Alujević, A. & Matković, A. (2011). Smrti nestalih osoba u Splitsko-dalmatinskoj županiji u razdoblju 2000.–2004. *Policija i sigurnost*, 20 (4), 605-608.
2. Bricknell, S. & Australian Institute of Criminology, issuing body. (2017). Missing persons: Who is at risk? Dostupno na: <http://nla.gov.au/nla.obj-957495183>.
3. Butorac, K., Mikšaj-Todorović & Lj., Žebec, M. (2016). Missing Persons in Croatia: Incidence, Characteristics and Police Performance Effectiveness. In: Morewitz, S. & Sturdy-Colls, C. (Eds.) *Handbook of Missing Persons*. New York: Springer Science+ Business Media LLC, 207-231.
4. Butorac, K., Šuperina, M., & Todorović, L. (2013). The Missing Persons in the Republic of Croatia. *International Journal of Social Work and Human Services Practice*, 1, 115-120.
5. College of Policing. (22.11.2016.) Major investigation and public protection, Risk assessment. <https://www.app.college.police.uk/app-content/major-investigation-and-public-protection/missing-persons/risk-assessment/>. Pristupljeno: 29.08.2021.
6. Doyle, R. & Barnes, G. (2020). Targeting Missing Persons Most Likely to Come to Harm Among 92,681 Cases Reported to Devon and Cornwall Police. *Cambridge Journal of Evidence-Based Policing*, 4, 160-177.
7. Fyfe, N. R., Stevenson, O. & Woolnough, P. (2015). Missing persons: the processes and challenges of police investigation. *Policing and Society*, 25(4), 409-425. <http://dx.doi.org/10.1080/10439463.2014.881812>.
8. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža (2021). Pristupljeno 29.08.2021. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49992>>.
9. LePard, D., Demers, S., Langan, C. & Rossmo, D. (2015). Challenges in serial murder investigations involving missing persons. *Police Practice and Research*, 16, 1-13.
10. Marković, G. & Pavliček, J. (2011). Neke specifičnosti kriminalističkog istraživanja rizičnih nestanaka osoba. *Policija i sigurnost*, 20 (4), 469-486.
11. Nacionalna evidencija nestalih osoba. (n.d.). Zašto osobe nestaju? Pristupljeno 28.08.2021. <https://nestali.gov.hr/istaknute-teme/uvod-83/zasto-osobe-nestaju-266/266>.
12. Newiss, G. (1999). *Missing Presumed ...?: The Police Response to Missing Persons*. London: Home Office, Policing and Reducing Crime Unit, Research, Development and Statistics Directorate.
13. Newiss, G. (2004). Estimating the Risk Faced by Missing Persons: A Study of Homicide Victims as an Example of an Outcome-Based Approach. *International Journal of Police Science & Management*, 6(1), 27-36.

14. Newiss, G. (2005). A Study of the Characteristics of Outstanding Missing Persons: Implications for the Development of Police Risk Assessment. *Policing and Society: An International Journal of Research and Policy*, 15(2), 212-225.
15. Sarkin, J. (2019). Why victimology should focus on all victims, including all missing and disappeared persons. *International Review of Victimology*. 25(2), 249-270.
16. Smith, R. & Shalev Greene, K. (2014). High risk? attitudes to the risk assessment process in missing person investigations. University of Portsmouth. Dostupno na: <http://www.port.ac.uk/media/contacts-and-departments/icjs/csm/Attitude-to-the-risk-assessment-process--final.pdf>.
17. Smith, R. & Greene, K. (2015). Recognizing Risk: The Attitudes of Police Supervisors to the Risk Assessment Process in Missing Person Investigations, *Policing. A Journal of Policy and Practice*, 9(4), 352-361.
18. Šuperina, M. & Dujmović, Z. (2011). Nestanak osobe: Utvrđivanje početnih istražnih situacija kod traganja za nestalom osobom (I. dio). *Policija i sigurnost*, 20 (3), 407-434. Šuperina, M. & Dujmović, Z. (2011). Nestanak osobe: Utvrđivanje početnih istražnih situacija kod traganja za nestalom osobom (II. dio). *Policija i sigurnost*, 20 (4), 559-582.
19. Šuperina, M. & Mihalinić, K. (2012). Traganje za nestalom osobom u vodenom prostoru. *Policija i sigurnost*, 21 (3), 635-675.
20. Woolnough, P., Stevenson, O. & Parr, H. (2015). Investigating missing persons: learning from interviews with families. *Journal of Homicide and Major Incident Investigation*, 10(1), 1-13.

**THE CIRCLE
OF LIFE AND DEATH AS A BASIS FOR THE PROCEDURE OF HAZARD ASSESSMENT
AND
DETERMINATION OF CONSEQUENCES IN THE DISAPPEARANCE OF PERSONS**

Summary:

The crime investigation maxim “time that passes is the truth that escapes” is best reflected in clarifying the circumstances of a person’s disappearance when there are indications that the missing person is a victim of murder. The speed and quality of urgent police actions dictate whether criminal investigators categorize a person’s disappearance as potentially dangerous for the missing person or take into account that a criminal offense has been committed to his or her detriment. Among these actions, the information gathering from persons close to the victims, who proved to be key to clarifying and proving such crimes, is particularly noteworthy. Their importance needs to be raised to the level of rules, so in this sense, we can talk about The Rule of Life and Death as the basis of the process of assessing the danger and determining the consequences for missing persons. In order to review the existing police practice in collecting information from persons regarding disappearances, we conducted research that included 18 files compiled on the occasion of the criminal investigation of murders when the disappearance of persons was previously reported. The results of the research indicate the need to take urgent action, especially those that are important for assessing the potential danger of disappearances, the need for standard operating procedures in such cases, and the need for professional training for police officers who participate in disappearance investigation.

Keywords: The Rule of Life and Death, murder of missing person, crime investigation, urgent police actions.